

ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΟΛΑΣ

Η ΑΤΕΛΕΙΩΤΗ ΓΡΑΦΗ
ΤΟΥ ΑΙΜΑΤΟΣ

Μυθιστόρημα

ΚΕΔΡΟΣ

*Σαν να 'χαν ποτέ τελειωμό
τα πάθια κι οι καημοί του κόσμου.*

Παπαδιαμάντης

Έπρεπε να γίνω εβδομήντα χρόνων για να καταλάβω ότι κανένα μυθιστόρημα δεν τελειώνει ούτε τελειώνεται, δεν τελειούται, ρέει σαν αίμα κι αφήνει πίσω την όποια γραφή του, καλή ή κακή, ανεξίτηλη ή ξέθωρη. Έτσι, η ελπίδα για να τελειώσει ίσως, κάποτε, αυτό το μυθιστόρημα είναι να το συνεχίσει κάποιος άξιος επίγονος, κάποια επίγονη, μακάρι η μικρή εγγονή Ελένη, στις αρχές πλέον της τρίτης μετά Χριστόν χιλιετίας, ούτως ή άλλως. Το μέχρις εδώ γραφέν τής το χαρίζω με αγάπη.

N.M.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΑΤΑΚΛΥΣΜΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

*Το φονικό, διπλό και ειδεχθές,
κι ο άθλιος αυτόχειρας εκ Μάνης*

ΕΝΑ ΚΑΥΤΟ ΑΠΟΓΕΥΜΑ, αργά, κοντά στο σούρουπο, στα μέσα του Αυγούστου του '23, του χίλια εννιακόσια είκοσι τρία, σ' έναν δακρύβρεχτο τελειωτικά αγρό — και προ ολίγου αιματοβαμμένον — άρχισε αυτή η ιστορία που, ατυχώς, δεν έχει τελειωμό. Είχε μπλαβίσει πια ο ουρανός, κι οι περισσότεροι, όλοι σχεδόν, που είχανε αγκομαχήσει εκεί τριγύρω, στα χωράφια τους, στ' αμπέλια τους, σε κάτι ψευτοκήπους, φτωχοί νοικοκυραίοι και ακόμα πιο φτωχοί εργάτες, γύφτοι οι δεύτεροι κατά το πλείστον, είχαν περιμαζέψει κιόλας τα εργαλεία τους, τα ρούχα τους και τ' αποφάγια τους, κι είχανε πάρει πια τον δρόμο για τα σπίτια τους, στο κοντινό χωριό και σ' ένα άλλο, λίγο παραπέρα. Όταν ηχήσανε στην ερημιά και αντηχήσανε στα γύρω υψώματα τρεις ντουφεκιές, η καθεμιά κι ένα νεκρό κορμί, δυο νέων γυναικών, από την ίδια μάνα γεννημένων, κι εκείνου που τις πυροβόλησε, νέου κι αυτού, σχεδόν παιδάριου, ρημάξανε το απόβραδο σαν κεραυνοί απρόσμενοι, εν αιθρία. Ωστόσο, δεν τραβήξανε την προσοχή, καθώς δε λείπανε απ' την περιοχή οι κυνηγοί, και ένας λόγος παραπάνω που πετάχτηκε την

ίδια ώρα ένα σμάρι σιταρήθρες και σπαθίσαν τον αέρα, πέρα δώθε, δέκα ως δώδεκα φορές, τρομαγμένες και σχεδόν αλλόφρονες, μέχρι να κατακαθίσουν, να κουρνιαξούν και να ηρεμήσουν. Και πολύ λιγότερο θα φανταζότανε κανείς τους ότι τα μισοαφημένα, μισοθερισμένα στάχυα του συγκεκριμένου χωραφιού — στην άκρη από τα υπόλοιπα, είναι η αλήθεια — θα ραίνονταν με αίμα νεανικό και ζέον, βίαια, κι αργότερα, αφού θα είχαν περάσει πια οι σκοτεινές εκείνες ώρες της νυχτός, με δάκρυα αστείρευτα μα ανώφελα.

Το μόνο που απόμεινε ν' ακούγεται εκεί — κι αυτό αν τύχαινε, ή πήγαινε κανείς πολύ κοντά —, ν' ακούγεται συνέχεια, για ώρες ατελείωτες, ήταν το κλάμα ενός μωρού, νεογέννητου, που είχε απομείνει, εκ των πραγμάτων, έρημο και απροστάτευτο και νηστικό ολόκληρη τη νύχτα, και που, από θαύμα, δεν το άκουσαν (ή το άκουσαν και το σεβάστηκαν, το πόνεσαν ή το λυπήθηκαν), το κλάμα δηλαδή και το μωρό, οι λύκοι, τα τσακάλια, οι αλεπούδες κι οι νυφίτσες, φέρ' ειπείν, ακόμα και τα φίδια, οι σαύρες και οι σκορπιοί, καθόλου σπάνια στα μέρη εκείνα, που ίσως θα το πνίγανε ή θα το τρώγανε, θα το θανάτωναν έτσι κι αλλιώς. Μα τίποτε δεν έγινε απ' όλ' αυτά, σαν να 'χε πέσει η αγία σκέπη του Θεού πάνω στο βρέφος, να 'σβησε τις φωνές, τις μυρουδιές του, ακόμη και τη γλύκα του αίματός του και του σάλιου, των δακρύων του, να κράτησε μακριά τα πάντα, κι επιπλέον τα μερμήγκια, τα μαμούνια και τους χρυσομπάμπουρες, όλα όσα θα μπορούσαν να τρυνώσουν στα αυτιά του και στα μάτια του, ή στα ρουθούνια του, και να το σκάσουν.

Κι ήταν όντως ένα θαύμα ανεξήγητο, όπως ανεξήγητα αινίγματα θα κρέμονταν ένα σωρό επάνω από το χωριό, κυρίως γύρω από τη χαροκαμένη οικογένεια. Και πρώτα πρώτα, η άργητα εκείνου του πατέρα των δύο αδικοσκοτωμένων κοριτσιών — να ξεκινήσει αναιτίως καθυστερημένα, αφού εί-

χαν πνιγεί καλά καλά στο αίμα τους — είχε συνοφρυώσει αρκετούς, που μούτρωσαν και συλλογιόνταν χίλια δυο, αναρωτούμενοι ιδίως το γιατί (και τι) περίμενε, ο δόλιος, τόσες ώρες. Γιατί, όπως θα αφηγιόταν και θα ομολογούσε αργότερα ο ίδιος, θρηνώντας πάνω από τα φέρετρα, μεμφόμενος τον εαυτό του, κλαίγοντας, και όλ' αυτά ματαίως (μια και δεν ήταν, εξ αντικειμένου, δυνατόν να 'χε προλάβει οτιδήποτε, εκτός κι αν φρόντιζε προσεχτικά και με αυστηρότητα πριν από μήνες), δεν είχε κλείσει μάτι όλη τη νύχτα, και τον είχαν ζώσει μαύρα φίδια, όταν είχανε περάσει τα μεσάνυχτα, και πλέον, και δεν είχαν έρθει, ούτε η μια ούτε η άλλη κόρη του, να τον νοιαστούν, όπως συνήθιζαν, να τον ρωτήσουνε, πώς είσαι; μας χρειάζεσαι; Τότε μονάχα είχε τρέξει, καθυστερημένα, νύχτα ακόμη, στο σπίτι της μεγάλης κόρης του, της παντρεμένης χήρας, κι όταν το είδε άδειο, τα κρεβάτια απείραχτα, καλοστρωμένα, κρύα, ένωσε να είναι μαζεμένο όλο το αίμα στο κεφάλι του, να το χτυπά, να το ματώνει και να το τυφλώνει, να μη βλέπει παρά ένα κατακόκκινο δωμάτιο, με κατακόκκινα κρεβάτια, λες κι ότι είχανε αιματοβάφει όλο το σπίτι κι όσα είχε ο ίδιος μέσα του, ή πως ο εγκέφαλός του ήταν πλημμυρισμένος από αίμα άρρωστο και σκουριασμένο. Όμως και πάλι όλ' αυτά ματαίως, καθυστερημένα, θα σκεφτόντανε οι χωριανοί, γιατί τον είχε τυφλωμένο η μοίρα προ πολλού κι έμενε μόνος στο παλιό του σπίτι, το σχεδόν ερείπιο, σαν ένα δέντρο ανάπηρο, σαρακοφαγωμένο, έρημο, τόσο, που να μην έχει δίπλα του κανέναν να του ανάψει ένα φως ή να τον σπρώξει, να ξυπνήσει εγκαίρως.

Κι έτσι, δεν του έμενε άλλος δρόμος (αφηγιόταν πάντα εν μέσω οδυρμών) παρά εκείνος που τον οδηγούσε στο μοναδικό χωράφι τους, εκεί που γνώριζε πως θα θερίζανε οι δυο του κόρες, αβοήθητες και μόνες (μα γιατί; άλλο ερώτημα), έτρεξε αλλόφρων, πανικόβλητος και τρέμοντας' ήτανε

χάραμα ακόμα, και η πλάση μόλις που δεχότανε το πρώτο φως, που αποδείχτηκε αρκετό, ωστόσο, για να δει το άγριο θέαμα, τις δυο κοπέλες, θυγατέρες του, που πλέανε στο αίμα, άπνοες, σχεδόν αγκαλιασμένες, και λίγα βήματα πιο πέρα τον μοιραίο ένοπλο, τον εν στολή, να κείται ανάσκελος, με το κεφάλι του μισό από τον τρίτο συμπάρο (το άλλο μισό θα το 'χαν πάρει το μπαρούτι, το μολύβι, ο αγέρας, θα το είχαν κάνει σκόνη, θα το είχανε εξακοντίσει μακριά, εν μέρει και στα γύρω χόρτα και αγκάθια), όπως θα συμπέρανε εύκολα ο άμοιρος πατέρας, που δε θα χρειαζόταν άλλωστε, παρ' όλο του τον τρόπο και την ταραχή, να αναρωτηθεί ποιος ήταν ο φονιάς, πώς είχε γίνει το κακό, για ποιαν αιτία. Τώρα τα έβλεπε όλα, το ριγμένο όπλο, τα νεκρά κορμιά, προπαντός τα άλλα, όλα εκείνα που, περίεργα ανήπυρος στην αίσθησή του, στον θυμό του, δε δεχότανε ή αφήφούσε να τα δει τόσον καιρό και να τα φοβηθεί, αυτά που είχαν νιώσει, τα προβλέπανε και τους τρομάζανε, όλοι οι άλλοι στο χωριό, τουλάχιστον οι πιο προσεχτικοί κι οι πλέον κουτσομπόληδες, βουβά κι επιφυλακτικά εν τούτοις, πληγωμένοι και οι ίδιοι, τόσο η κοινωνία του χωριού όσο και οι ξωμάχοι της περιοχής, άλλοι δικοί του άνθρωποι και φίλοι του, άλλοι αδιάφοροι και πειστωμένοι ή κλειστοί — οι πιο πολλοί.

Και τότε ο δόλιος ο πατέρας και παππούς συνάμα, αφού έμεινε άλαλος κι εμβρόντητος για λίγο, αναλύθηκε σε κλάμα κι έβγαλε στεντόρειες κραυγές, σαν να πνιγόταν, να μην έβρισκε καμία λέξη, λόγο να αρθρώσει, σκλήρισε απελπισμένα, ξανασκλήρισε, ρημαγμένος κι εξουθενωμένος, λυγισμένος και γονατισμένος, και σε λίγο όλος αίματα και χώματα, μέχρι που μέσα στις σκληριές του άκουσε ένα κλάμα βρέφους. Τότε στράφηκε το ίδιο, και χειρότερα, αλλόφρων, έφαξε ένα γύρο, μην τυχόν του λάχαινε κι άλλο κακό, βρήκε το μωρό χωμένο σε καλάμια, σκεπασμένο με ξερά χορ-

τάρια, σαν να είχε μόνο του αναζητήσει ή επινοήσει, από ένστικτο, έναν κρυφώνα, και γύρω του, λες κι ήτανε σχηματισμένο έν' αλώνι, ένας κύκλος θείας προστασίας, όπου απέξω διακρίνονταν πλήθος από ακαθαρσίες ζώων και περπατησιές τους, και μια στρατιά από μερμήγκια, μαύρα, ευμεγέθη, κι άλλα τέτοια ένα σωρό, όλα επικίνδυνα για τη ζωή του, αλλά όλα έξω απ' το αλώνι, κι εκείνο να σαλεύει τώρα και να κλαίει, εξαντλημένο πλέον αλλά ζωντανό. Ήταν πράγματι ένα θαύμα, λες κι ότι ξαναφυσούσε η ζωή, ότι αναδυόταν πάλι από τη γη, έτσι που ο παππούς δεν άντεξε και αναλύθηκε πάλι σε δάκρυα — κι ανακουφίστηκε, έστω για λίγο. Φυσικά, δεν έκλεισε εκεί η ιστορία, ούτε θα 'ταν δυνατόν να ξεχαστεί, καθόλου, πίσω από τις πόρτες ή πάνω στα δέντρα, κρεμασμένα και λησμονημένα, σαν απορριγμένο ρούχο στα αραποσίτια ή και στον ξερόλακκο, κουρέλι αζήτητο στις γούβες με το βρόχινο νερό.

Γιατί όλοι τους γνωρίζανε ή είχαν μυριστεί τον σάπιο έρωτα και τον σκουληκιασμένο, που έτρωγε από καιρό τον χωροφύλακα, οι πιο πολλοί ψιθύριζαν για τα κακά τους προαισθήματα, για όνειρα σημαδιακά ή για καβγάδες και μισόλογα από τα πρόσωπα της τραγωδίας, από κείνον τον ξενομερίτη τον φονιά κυρίως, που είχε πει (αφού είχε πιει), ένα βράδυ στην ταβέρνα του χωριού, πως «τέτοιες ιστορίες λύνονται μόνο με αίμα» — το δικό του, όπως αποδείχθηκε, μα και των άλλων, που δεν είχαν φταίξει ούτε και του χρώσταγαν καθόλου, οτιδήποτε, και οπωσδήποτε όχι τη ζωή τους —, όμως κι από κείνη, την αδικοσκοτωμένη πια γυναίκα που, σε μια στιγμή απόγνωσης, είχε εκμυστηρευθεί σε κάποια φιληνάδα της πως ήταν προτιμότερος ο τάφος (άραγε πώς να τον πρόβλεψε;) παρά ο έρωτας του όποιου άντρα, έξω από κείνον που την είχε δέσει με αγάπη στην αρχή, με στεφάνι ύστερα, και τέλος με παιδί — και όχι μόνο —, ασχέτως αν εκείνος, ο μοναδικός αγαπημένος, είχε

φύγει από τη ζωή, πρόσφατα κι απροσδόκητα, στον άλλον κόσμο, τον αληθινό. Αργότερα θα λέγανε οι γεροντότεροι πως όλ' αυτά θυμίζαν σκουριασμένα λόγια, που τα λησμονούν, αλίμονο, οι άνθρωποι, τ' αφήνουνε να πέσουνε στη γη, σαν κάλπικα νομίσματα, στο χώμα, σήπονται και αργά αργά, σκουριάζουν, λιώνουνε. Μπορεί μια μέρα ακαθόριστη, σημαδιακή, ν' αποδειχτούνε λίπασμα ή, αντίθετα, επιβλαβή απόβλητα για τη ζωή τους, την επί της γης ή τη μεταθανάτια, τη δική τους, των παιδιών τους, τότε που θα φαρμακώνουνε τους απογόνους, θα τ' αναθυμούνται εκείνοι και θα οδύρονται για αμαρτίες που δεν είχαν ζήσει ούτε και τις είχαν προκαλέσει με τις όποιες πράξεις τους, τα παραπτώματά τους. Αυτά συμβαίνουν, λέγανε, από παλαιοτάτων ή κι αρχαιοτάτων χρόνων, γι' αυτό τα μάτια των νεκρών τους, όχι όλων, όμως κάποιων, στάζουν αίμα, σαν θαυματουργά εικονίσματα ή όνειρα επίφοβα.

Και όντως, ήτανε φορές που πνίγονταν στο αίμα, κόντευαν να στάξουνε, τα μάτια του ξενομερίτη χωροφύλακα, που βυθιζόντανε σε έναν κόσμο ερέβους, λες και αποκαλύπτανε τα άθλια μέλλοντα, τα δικά του και των άλλων, που τα θηλυκά τους αίματα φωνάζαν για το άδικο και κλαίγαν για καιρό, ατέλειωτα, για χρόνια. Ήταν ένα παλικάρι σκούρο, μαύρα τα μαλλιά, και δέρμα σαν του γύφτου, τσιτωμένο, μελαφό, με δυο μάτια πράσινα, αταίριαστα στο πρόσωπό του, κόκκινα και τσιμπλιασμένα πότε πότε, με το κάτω χέλι του σαν κρεμασμένο, μόνιμα υγρό, λες και θα του πέφτανε τα σάλια απ' τη μια στιγμή στην άλλη, ένα παλικάρι που οι χωριανοί δεν είχαν καταλάβει από πού κρατούσε η σκούφια του (το χακί καλπάκι του, που το φορούσε ακριβώς κατεβασμένο ίσαμε τα φρύδια, με το εθνόσημο ακριβώς επάνω από το σμίξιμό τους, λες και το σημάδευε κάθε πρωί σχολαστικά), γιατί το όνομά του μεν τελείωνε σε -άκης, κάτι τέτοιο, επομένως Κρητικός το πιθανότερο, αλλά ο ίδιος όλο

αναθυμότανε τη Μάνη και τα στερημένα παιδικά του χρόνια, τα ξυπόλητά του πόδια και τα μπαλωμένα ρούχα του, το πώς τρώγανε — μόνος του τα 'λεγε, χαμογελώντας, σαν να το 'χε καύχημα — τις πιο πολλές βραδιές βρασμένα αγριόχορτα, καμιά φορά και τρυφερά κλαδιά των δέντρων, έτσι ωμά («σαν ζώα», θα φθιθύριζαν οι χωριανοί, που δεν κολύμπαγαν στα πλούτη οπωσδήποτε, μα δεν τους λείπανε τουλάχιστον τα στοιχειώδη, τ' απαραίτητα, όσα έδινε, μετά από κόπο σίγουρα κι ιδρώτα, αυτό το άγιο χώμα της Μακεδονίας, της Χαλκιδικής τους), κάποιιοι πάλι σαν να ξεχωρίζαν μια χροιά θρακιώτικη στην ομιλία του, άλλοι μακεδονική, ενώ άλλοι λέγανε «νησιώτης οπωσδήποτε». Έμενε, όντως, ένα άλυτο μυστήριο, το πιο αθώο κι άκαχο, το από πού προέρχονταν όλο εκείνο το αίμα και τα σάλια, το γινάτι που μαζεύονταν, φορές φορές, στα μάτια του, όταν σκοτείνιαζε το πρόσωπό του κι έμοιαζε σαν να το καίγανε αστροπελέκια.

Από τις λίγες τις φορές που θα 'πιανε κουβέντα, όταν δε χανόταν απροόπτως και δεν ξεμονάχιαζε, δεν έστηνε καρτέρια, σε χωράφια ή σε έρημα δρομάκια, μ' έναν τρόπο άπρεπο κι αδέξιο τις πιο πολλές φορές, εκείνη που, περιφλεγής ο χωροφύλακας στα σίγουρα κι εκτός εαυτού, θα σκότωνε αργότερα, θα διηγιόταν κάποια όνειρα παράξενα, θα το 'κανε για λόγους ανεξήγητους, σε ώρες που δεν το περίμενε κανείς, όπως, παράδειγμα, ότι ένα βράδυ, αγωνιών εν ύπνω

*βλέπει να έρχεται ευθεία καταπάνω του μια σφαίρα
να έρχεται χωρίς να φαίνεται από πού
και με κατεύθυνση και στόχο το κεφάλι του
κάπου ανάμεσα στο στόμα και στη μύτη του
στην άκρη των χειλιών
όμως σε μια απίθανη στιγμή
το βλήμα ταλαντεύεται*

και τελικά ακινητεί μετέωρο
απλώνει εκείνος την παλάμη του
και το χουφτώνει
το φέρνει και το ακουμπά στο πρόσωπό του
στο σημείο που έχει υπολογίσει
φαντασθεί ή φοβηθεί
πως θα χωθεί η σφαίρα
θα νεκρώσει την ανάσα του μοιραία
τελεσίδικα

εφόσον το πρωί το μαξιλάρι του (έτσι τους είπε) ήταν βαμμένο κόκκινο και μουσκεμένο, παρ' όλο που — περίεργο — το πρόσωπό του, που έσπευσε, ανήσυχος, να εξετάσει στον καθρέφτη, έμεινε καθαρό κι ανέπαφο, χωρίς ίχνος πληγής ή αμυχής.

Κάποιο άλλο βράδυ, πιο παλιά, σκοτισμένος από το ρακί, που δεν το σήκωνε καθόλου, τους κλαιγότανε ότι δεν είχε σπίτι ούτε οικογένεια, ότι είχε αναγκασθεί να τα εγκαταλείψει όλα από πολύν καιρό, απ' τον καιρό σχεδόν που είχε χάσει τον πατέρα του, στον πόλεμο του '13, όπως έλεγε, πως δε γινότανε αλλιώς παρά να πάρει των ματιών του, γιατί «ο καπετάνιος μού γαμεί τη μάνα μου», έλεγε αδιάντροπα, με κρεμασμένο πιο πολύ το χέιλι του απ' το συνηθισμένο. Οι χωριανοί ακούσανε το όνειρο αμίλητοι, θυμόντανε και τούτα για τη μάνα του και για τον «καπετάνιο» (αλήθεια; φέματα; ποιος να 'ξερε;), και συλλογιόνταν — μερικοί γελούσαν κάτω από τα μουστάκια τους, ελάχιστοι — ότι δεν ήταν να τον έχουνε εμπιστοσύνη έναν τέτοιο άνθρωπο, ούτε για το αν τους έλεγε αλήθεια ούτε για τα πάθη του τα απερίγραπτα, το δεύτερο κυρίως. Και «να πού βγάλαν όλ' αυτά», θα μουρμουρίζαν τώρα, θριαμβολογούντες κατά κάποιον τρόπο, ότι δήθεν τα 'χανε προβλέψει, πίσω από τις πόρτες τους, τις νύχτες, ύστερα απ' το φονικό.

Τι άλλο να του έκαιγε την κεφαλή, τι να τον σκότιζε; Κανείς δε θα μπορούσε να τους πει, να τους φωτίσει, λιγότερο απ' όλους, βέβαια, εκείνος και η κεφαλή του, γιατί τώρα ήταν σκορπισμένη στον αέρα η μισή, εξαερωμένα όλα τ' άχτια του και τα φαντάσματά του, ραντισμένα εδώ κι εκεί, χαμένα, αφού ό,τι πέφτει από τον ουρανό το ρουφούν, το καταπίνουνε η γη και όσα βρίσκονται, φυτρώνουν, σέρνονται επ' αυτής. Μα ούτε και η απομείνασα μισή μπορούσε να τους μολογήσει τίποτα, γιατί' ήταν επιπλέον άλαλη, θαμμένη από καιρό, και μάλιστα μακριά τους, σ' έναν τόπο που δε θα νοιαζόντανε, ούτε και θα 'θελαν να βρουν ποτέ οι χωριανοί. Μπορεί αυτός ο έρωτάς του (εάν ήταν όντως έρωας), ο θρυμματισμένος, να είχε γίνει κομματάκια από καιρό, να κατοικούσανε στην τσέπη του λερού του αμπέχονου γυαλιά σπασμένα ή και κρύσταλλα, που, όταν ήθελε να τον πονέσουν, ν' αναθυμηθεί το πάθος του, πόσο τον πλήγωνε και τον κατάκαιγε, να 'χωνε τη γυμνή παλάμη του, να έσφιγγε τα θρύψαλα απεγνωσμένα, να μάτωνε από εκατομμύρια βελόνες, ο καημένος, καχορίζικος και ορφανός φονιάς κι αυτόχειρ.